

HUK208U-TİCARET HUKUKU

Ünite1: Ticari İşletme, Tacir, Ticari İş, Ticari Yargı

Ticari İşletme

Ticari İşletmenin Tanımı ve Unsurları

Ticari işletme temel bir kavramdır ve ticari iş, ticari hüküm, ticari dava, tacir gibi kanunda yer alan pek çok kavram ticari işletme kavramından hareketle açıklanmaya çalışılmıştır.

Ekonomi bilimi açısından işletme ‘bir girişimcinin kazanç sağlamak amacıyla emek ve sermayeyi bir organizasyon içerisinde bir araya getirmesi’ olarak tanımlanmış olsa da bu tanım Ticaret Hukukunun ticari işletme tanımına uymamaktadır. Ticaret hukukuna göre Ticari işletme ‘esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşan düzeyde gelir sağlamayı hedef tutan faaliyetlerin, devamlı ve bağımsız şekilde yürütüldüğü’ işletmedir.

Esnaf işletmesi İçin Öngörülen Sınırı Aşan Düzeyde Gelir Sağlama Amaçlı Faaliyetlerde Bulunması unsuru gelir sağlama amacı ve gelirin düzeyi yönlerinden iki alt unsura ayrılabilir:

a) Gelir Sağlama Amacının Varlığı: İşletme teorik olarak gelir sağlamayı amaç edinmiş olmalıdır ancak uygulamada devamlı olarak gelir elde etmesi şart değildir.

b) Gelir Düzeyine Göre Esnaf İşletmesi-Ticari İşletme Ayrımı: Ticari işletmenin esnaf işletmesi boyutlarını aşması için gelir sağlama faaliyetlerinin esnaf işletmesinin faaliyetlerinden daha kapsamlı olması gereklidir. Gelir düzeyi yönünden bir taciri esnaftan ayırt edebilmek için Bakanlar Kurulunca çıkarılmış olan kararname esas alınmaktadır. Kararnameye göre esnaf işletmesi ile ticari işletme arasındaki fark meslek kolu ayrımına bağlı olmayıp belirlenen meslekler içinde yer alan ve işletme defterine tabi bir faaliyetin gelir düzeyine göre belirlenmektedir. Ancak belirlenen meslek kollarına dâhil olmayan her faaliyet, ticari işletmenin var olduğunu da göstermemektedir.

İşletme çatısı altında yürütülen faaliyetler devamlı olmalıdır. Ayrıca şubeler merkeze bağlı olarak çalıştıkları için bağımsız bir ticari işletme değildir ve tacir olarak adlandırılmazlar.

Ticari İşletmenin Malvarlığı

Ticari işletmenin malvarlığı, tacirin işletmeye ayırdığı değerlerin toplamıdır. İşletmenin malvarlığı unsurları maddi ve maddi olmayan unsurlar şeklinde iki ana gruba ayrılarak incelenmektedir.

- Maddi unsurlar, el ile tutulan, göz ile görülen, yani somut varlığı olan değerleri ifade etmektedir.
- Maddi olmayan unsurları ise özellikle ticaret unvanı, işletme adı, marka, patent, endüstriyel tasarım, fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklar gibi ekonomik değeri olan, fakat maddi olmayan haklar oluşturur.

Bir hakka doğrudan doğruya etki eden onu kuran, değiştiren veya ortadan kaldıran işleme “tasarruf işlemi” denir.

Bir ticari işletmenin sevk ve yönetiminin kendi müşteri çevresi üzerinde yarattığı rağbetten dolayı sahip olunan hak “goodwill” olarak adlandırılır ve işletmenin değerini etkileyen bir faktördür.

Ticari İşletmede Merkez ve Şube

Ticari işletmelerinin işlerini genişleterek farklı bölgelerde de müşterileriyle ilişkilerini devam ettirebilmeleri adına kendilerine bağlı olarak kurdukları birimlere şube adı verilir.

Bazen bir işletmenin birimleri aynı yerde bulunmayabilir. Depolar ve şantiyeler gibi teknik birimler ile idari ve hukuki birimler farklı yerlerde bulunabilir. Bu gibi durumlarda ticari işletmenin merkezi idari ve hukuk işlemlerinin yürütüldüğü yerdir.

Şubelerin idari açıdan merkeze bağlı olması gerekirken merkezin yaptığı işler türünden işleri kendi müşterileri ile bağımsız şekilde gerçekleştirebilirler.

Ticari İşletme ile İlgili Önemli Bazı Hukuki İşlemler

Ticari İşletmenin Devri ve Birleşmesi: Bir işletmenin devri sırasında hem işletmeyi devralan kişinin hem de işletmeden alacakları olanların haklarını korumak adına TBK m.202i alacaklıların rızası olmaksızın borçlarında devrini mümkün kılmış ve alacaklıları korumak adına sorumluluğu iki sene boyunca devralanla birlikte devreden işletmeninde paylaşmasını hükme bağlamıştır. Hem devreden hem de devralanın alacaklılara karşı sorumluluğu 2 yıl boyunca paylaşması devir işleminin alacaklılara bildirilmesi ile başlar.

Ticari işletme bir bütün olarak devredilmelidir. Devredilen unsurlarla işletmenin çalışmaya devam edebilmesi önemlidir. Devir içinde tek bir sözleşmenin yapılması yeterli görülmemiştir. Ancak bir alanda tekelleşmenin önlenmesini amaçlayan Rekabetin Korunması Hakkında Kanun m. 7/2 hükümlerine göre bir işletmenin devredilmesi ya da işletmelerin birleşmesi durumunda izin alınması gereken durumlarda Rekabet Kuruluna da başvurulması gereklidir.

İşletmeyi devreden kişi devirden sonra herhangi bir ticari işletmeye sahip değilse ticareti bırakmış olur ve artık tacir olarak adlandırılmaz. Devralan kişi, işletmeyi aktif ve pasifleri ile birlikte devraldığını alacaklılara duyurduğu andan itibaren işletmenin borçlarından sorumludur.

Ticari İşletme Rehni: Bir borcun ödeneceğine teminat olarak, ödenince geri alınmak şartıyla borçlu tarafından alacaklıya verilmesine “rehin” denir.

Tacir ya da esnafın ihtiyacı olan krediyi alabilmesi için alacaklıya bir güvence vermesi gerekir. TİRK m.2’de rehlin tarafları kesin bir biçimde belirlenmiştir. Rehlin veren taraf işletme sahibi olan gerçek ya da tüzel kişidir.

Rehni alan tarafı ise kanun üçe ayırmıştır. Birincisi, tüzel kişiliğe sahip ve sermaye şirketi olarak kurulmuş kredi kurumları, ikincisi kredili satış yapan gerçek ve tüzel kişiliğe sahip müesseseler üçüncüsü ise müesseselerdir.

TİRK m.3'e göre ticari işletme rehni aşağıdaki unsurları kapsar:

1. Ticaret unvanı, işletme adı,
2. Rehlin tescili sırasında mevcut ve işletme faaliyetine özgülenmiş olan makine, araç, alet ve motorlu nakil araçlar
3. Marka, patent, lisans gibi sınai haklar.

TİRK 3. maddenin ilk iki bendinde belirtilen hususlar kesinlikle rehin kapsamında yer alırken üçüncü bentte sayılan haklar istendiği takdirde rehin kapsamı dışında tutulabilir.

Rehlin kurulması için öncelikle, işletmenin kayıtlı olduğu Ticaret veya Esnaf ve Sanatkâr Sicili bölgesinde yetkili olan noterce rehin sözleşmesi düzenlenir. Sözleşmede, rehne dâhil unsurların tam listesi, ayırt edici özellikleri ile birlikte yer alır.

Ticari işletme rehni genel sonuçları aşağıdaki gibidir:

- a) Lex Commissoria Yasağına göre borçlu işletmenin borcunu zamanında ödememesi durumunda rehin konusu malların mülkiyetinin doğrudan alacaklı tarafa geçmesi konusunda yapılmış olan anlaşmalar hükümsüzdür. Bu sayede suistimaller önlenmektedir.
- b) Bir ticari işletme üzerinde birden fazla rehin konulabilir. Borç ödenmezse eski tarihli rehin önce paraya çevrilir sonrasında rehni temin ettiği kısım ödendikten sonra geriye artan kısım sonraki tarihli rehni alacaklına düşer.
- c) İşletme sahibi borcunu zamanında ödemediği takdirde alacaklı, rehin konusu mallara ilişkin olarak İKK uyarınca, taşınır rehni paraya çevrilmesi hükümlerine göre talepte bulunabilir.
- d) İşletme devredilse dahi, rehin hakkı aynı nitelikte olduğundan, rehni alacaklı, hakkını yine talep edebilir.
- e) Rehinden haberi olmaksızın sicil bölgesi dışında rehni malları almış olanların iyi niyeti korunur.

Tacir Sıfatı ve Tacir Olmanın Sonuçları

Tacir Sıfatının Kazanılması

Tacir sıfatının kazanılması yönünden, gerçek kişiler, tüzel kişiler, donatma iştiraki ve hâkim teşebbüs şeklinde dörtlü bir ayırım yapılması ve bu sıfatın kazanılma koşullarının ele alınması gerekmektedir.

Gerçek Kişilerde Tacir Sıfatının Kazanılması: Bir gerçek kişinin tacir sıfatını kazanabilmesi için şu üç koşulun birlikte gerçekleşmesi gerekmektedir:

- Bir ticari işletmenin mevcut olması,

- Bu işletmenin çalıştırılması ve
- Kısmen de olsa kendi adına işletilmesi.

İki veya daha çok kimsenin ortak bir amaca ulaşmak için emeklerini ve mallarını birleştirmeyi kabul ettikleri ortaklık türüne tüzel kişiliği bulunmaması nedeniyle "adi şirket" denilmektedir.

Öyle kişiler vardır ki bunların ticaret yapmaları, bağlı oldukları özel mevzuat gereği yasaktır: Devlet memuru, öğretim üyesi, yargıç, noter ve avukat gibi.

Yasal temsilcisi olan küçük ve kısıtlılar da tacir sayılır. Hileli iflas halinde cezai yaptırım yasal temsilciye uygulanır.

Borcunu ödemeyen borçlu hakkında, mahkemece malvarlığının tasfiyesine karar verilmesine "iflas" denir.

Tüzel kişilerde tacir sıfatının kazanılması: TTK m.16 tüzel kişiler, ticaret şirketleri, vakıflar, dernekler ve kamu tüzel kişilerinince özel hukuk hükümlerine göre yönetilmek ve ticari şekilde işletilmek üzere kurulan teşekkül ve kurumlar şeklinde dörde ayrılırlar.

Donatma İştirakinin Tacir Sıfatı: Birden çok kişinin paylı mülkiyet şeklinde sahip oldukları bir gemiyi, bir sözleşme gereğince, hepsinin adı ve hesabına, deniz ticaretinde kullanmak ve menfaat sağlamak amacıyla oluşturdukları birliğe donatma iştiraki denir.

Hâkim Teşebbüsün Tacir Sıfatı: Bir ticaret şirketinin diğer bir ticaret şirketi ile ilişkisi konusunda bir takım kurallar getirerek, şirketler topluluğu düzenlemiş ve hâkim (ana) şirkete doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunan (yavru) şirketlerin, ana şirket ile birlikte şirketler topluluğu oluşturacağı, m.195/4'te hükme bağlanmıştır.

Tacir Olmanın Sonuçları

Tacir olmanın beraberinde getirdiği sonuçların bir kısmı hak bir kısmı ise yükümlülük değerindedir. Bunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- İflasa tabi olma,
- Basiretli bir işadamı gibi davranma,
- Ücret ve faiz isteme hakkı,
- Ücret ve cezai şartın azaltılmasını isteyememe,
- Fatura düzenleme,
- Fatura ve teyit mektubuna itiraz etme.

Her İki Tarafın Tacir Olmasına Bağlı Özel Hükümler

- Bir takım ihbar ve ihtarlar için şekle uyma gereği
- Hapis hakkını kullanmada kolaylıktan yararlanma
- Ticari satış ve mal değişimi sözleşmelerinde özel hükümlere tabi olma

Alacaklının, borçlunun rızasıyla elinde bulundurduğu taşınır mal veya kıymetli evrakı, bu eşyayla bağlantılı olan

alacağını elde edinceye kadar borçluya vermeme hakkına “hapis hakkı” denir.

Kısım Kısım Yerine Getirilecek Sözleşmelerde Alıcının Hakları

Sözleşmenin niteliğine bağlı olarak bazen satılanın alıcıya kısım kısım teslim edilmesi mümkün ve hatta zorunlu olur. Bu gibi durumlarda satılanın alıcıya birkaç kere teslim edilmemesi durumunda alıcının haklarını ifa edilmeyen kısım için mi, yoksa borcun tamamı için mi kullanacağını gösteren bir hüküm TBK’ da yoktur.

Ticari satışlar bakımından bu tereddütleri gidermek için özel bir düzenleme yapılmıştır. TTK m.23/1,a’da yer alan hükme göre, kısım kısım teslim edilmesi hususunda problem yaşıyorsa alıcı, sözleşmenin yerine getirilmemesi yüzünden sahip olduğu hakların sadece teslim edilmemiş olan kısım hakkında kullanılabilir.

Ticari İşletmeler Arasındaki Mal ve Hizmet Tedariki Amaçlı İşlemlerin Özel Hükümlere Tabi Olması

Ticari işlemlerde geç ödemelerle mücadeleye ilişkin yönergeye göre, mal ve hizmet üreten KOBİ’lere, büyük işletmeler (market, süpermarket, alışveriş merkezi vb.) karşısında koruma getirmektedir. Yönergeye göre alacaklı (KOBİ) teslim etmesi gerekeni alıcıya teslim etmesine rağmen borçlu, “gecikmeden sorumlu tutulamayacağı haller hariç”, sözleşmedeki tarihte veya ödeme süresinde borcunu ödemez ise alacaklı izleyen günden itibaren temerrüt faizine hak kazanır.

Ticari İş ve Sonuçları

Ticari iş, adi nitelikte olmayan işleri ifade eden bir kavramdır. Ticari işin adi işten farklarını ve ticari iş olmaya bağlı diğer sonuçları açıklamadan önce, hangi işlerin ticari nitelikte olduğunu saptamak gerekir:

Ticari İşin Ölçütleri

Bir işin ticari sayılabilmesi için aşağıda belirtilen dört ölçütten en az birisine uygunluk taşınması gerekir:

1. TTK’da Düzenlenen işler
2. Bir Ticari işletmeyi ilgilendiren işler
3. Ticari İş Karinesi
4. Taraflardan Birisi için Ticari Olan Sözleşmeler

Ticari İşlere Bağlı Sonuçlar

Ticari İşlerde Teselsül Karinesi (Müteselsil Borçluluk Kuralı): İki veya daha fazla kişi, içlerinden yalnız biri veya hepsi için ticari niteliği olan bir iş için, diğer bir kimseye karşı birlikte borç altına girerse kanunda veya sözleşmede aksi öngörülmemişse birlikte sorumlu olurlar. Ticari borçlarda taraflar aksini kararlaştırmamışsa birlikte sorumluluk vardır.

Ticari İşlerde Faiz: Faiz çok genel bir şekilde, bir miktar para alacağından yoksun kalması karşılığında, kanun veya sözleşme uyarınca, alacaklıya ödenmesi gereken bedel olarak tanımlanabilir.

Ticari işlerde faizin özellikleri aşağıda maddeler halinde sıralanmıştır.

- Kararlaştırılmamış olsa bile faiz istenebilmesi
- Bileşik faizin istisnaen geçerli olması
- Daha yüksek oranda temerrüt faizi istenebilmesi

Ticari Yargı

Bir davanın ticari olması, davanın görüleceği mahkeme, davada uygulanacak ispat kuralları ve mahkemenin uygulayacağı yargılama usulü yönlerinden önemlidir

Ticari Davaların Türleri ve Ölçütleri

Her ticari iş doğrudan ticari dava konusu olmaz. Bazen iş ticari olmasına rağmen ticari davanın konusuna girmez. TTK m.4’de ticari davalar ile ilgili temel düzenlemeler yapılmıştır. Ticari dava ölçütleri üç ana unsurda incelenmektedir:

- Mutlak Ticari Davalar
- Havale, Saklama Sözleşmesi ve Fikir-Sanat Eserlerine İlişkin Haklardan Doğan ve Bir Ticari İşletmeyi İlgilendiren Davalar
- Her iki Taraf için Ticari Sayılan Hususlardan Doğan Davalar

Ticari Davaların Görüleceği Yerel Mahkemeler

TTK m.5/1’e göre Asliye ticaret mahkemesi, dava olunan şeyin değerine veya tutarına bakılmaksızın, tüm ticari davalara da bakmakla görevlidir.

Ticari Davalarda İspat

Ticari davalarda ispat adli davalardakiyle aynıdır. Ancak, ticari davalarda farklı ya da ek bazı ispat araçlarından yararlanma olanağı vardır.

Ticari Davalarda Uyulacak Usul

Ticari davalarda uygulanacak usul de HMK hükümlerine tabidir ve bazı ticari davaların daha hızlı karara bağlanabilmesi için basit yargılama usulü (HMKm.316-322) uygulanacağı öngörülmüştür.

Ticaret Sicili

Genel Olarak Sicil ve Örgütlenmesi

Ticaret sicili, çoğunlukla ticari işletme ile ilgili olan birtakım belge, bilgi olay ve işlemlerin kaydedilmesi, varlık kazanması veya açıklanması ile üçüncü kişilerin bilgi edinmesine ve kanıtlamaya hizmet eden kamusal bir örgüttür.

TTK 24 vd. maddelerine göre, ticaret sicili, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın gözetim ve denetiminde, ticaret ve sanayi odaları veya ticaret odaları bünyesinde kurulacak olan ticaret sicil müdürlükleri tarafından tutulur.

TTK m.24/2 uyarınca, sicil kayıtlarının elektronik ortamda tutulabilmesi için usul ve esaslar, bir yönetmelikte gösterilecektir. (Yönetmelik: Bir kanunun uygulanmasını göstermek veya emrettiği işleri belirtmek üzere kanuna aykırı olmamak şartıyla ve Danıştay incelemesinden geçirilerek Bakanlar kurulunca çıkarılan yazılı hukuk kurallarıdır.)

Ticaret sicilinin yönetimi, nitelikleri yönetmelikte belirlenen kişiler arasından, Bakanlığın uygun görüşü alınarak ilgili oda meclisi tarafından atanan sicil müdürlüğüne aittir.

Sicile Kaydı ve İlanı Gerekli Hususlar

Hangi hususların sicile kaydının gerekli olduğu genel bir hükümlerle toplu şekilde düzenlenmemiş, TTK'da ve ilgili diğer kanunlarda, yeri geldikçe, tescili veya tescil ve ilânı gerekli hususlar tek tek gösterilmiştir. Hangi hususların ilân edileceği konusunda da genel bir düzenleme bulunmayıp ilgili konularda münferit hükümler vardır.

Sicil İşlemleri

Sicil işlemleri üç türdür:

- Tescil: kayıt
- Tadil: değişiklik
- Terkin: silinme

Sicil işlemlerinin Yapılması, İnceleme ve İtiraz

İşlemlerin Yapılması

Ticaret sicili işlemleri, kural olarak talep üzerine yapılır. Talep, ilgililer veya temsilcileri ya da hukuki haleflerince yapılır ve dilekçe ile olur. Talep süresi, aksine hüküm yoksa senet veya belgenin düzenlenme tarihinden itibaren on beş gündür. Sicil çevresi dışında oturan kişiler için bu süre bir aydır. İstisnai örnekler de bulunmaktadır.

İnceleme

Sicil müdürü tescil talebini hemen yerine getirmez. Gerekli incelemeleri yapar. Şu hususları araştırır:

a. Tescili istenen hususta kanuni şartların mevcut olup olmadığı (TTK m.32/1),

b. Tescili istenen hususun kamu düzenine ve emredici hükümlere uygunluğu (TTK m.32/2 ve 3),

c. Tescili istenen hususun gerçeğe uygunluğu ve aldatıcı olmaması (TTK m.32/3),

d. Talepte bulunan kişinin kimliği ve yetkisi (TTK m.29/2).

İncelemenin Sonuçlanması ve İtiraz

Sicil müdürü tescil talebinin incelemesini yapar ve üç türlü davranabilir:

- Olumlu karar verir.
- Talebi reddeder.
- Geçici tescile karar verir

Karara tebliğden itibaren sekiz gün içerisinde itiraz edilebilir. İtiraz, mahkemece karara bağlanır.

Ticaret Sicilinin Açıklığı ve Etkileri

Sicil kayıtları açıktır; herkes tarafından incelenebilir; aksi kanıtlanıncaya kadar içerdiği kayıtların doğru olduğu kabul edilir. Ticaret sicili, hukuken kurucu –kayıtla doğuyorsa- veya açıklayıcı – var olan bir husus sonradan bildiriliyorsa, üçüncü kişilere etkisi açısından ise olumlu veya olumsuz olarak tanımlanabilir.

Olumlu ve olumsuz etkiler ancak kanunen tescile bağlı kılınan hususlarda geçerlidir. Ayrıca bu etkiler, üçüncü kişilerin sicil kaydına bakarak yapacakları hukuki işlemler açısından kendisini gösterir; yoksa sicil kayıtlarının haksız fiiller açısından iradeler üzerinde bir etkisi söz konusu olamaz.

Sicilin Tutulmasından Doğan Sorumluluk

Ticaret sicilin tutulmasından doğan bütün zararlardan, devlet ve ilgili oda müteselsilen sorumludur. Devlet ve sicil görevlilerini atamaya yetkili kurum, zararın doğmasında kusuru bulunanlara rücu eder.

Görünüşe (İlana) Güvenin Korunması

Eski TK'da yer almayan görünüşe güven ilkesi, TTK m.37 ile ilk kez hukukumuzda girmiştir. Dayanağı AB Yönergesi ve Alman Hukuku olan bu ilke, tescil edilen husus ile ilân edilen durum arasında fark bulunması olasılığında, tescil edilmiş olan gerçek durumu bildikleri kanıtlanmadığı sürece, üçüncü kişilerin ilân edilen duruma olan güvenlerinin korunmasını öngörmektedir.

Ticaret Unvanı, İşletme Adı ve Marka

Ticaret unvanı, tacirin ticari iş ve eylemlerinde kullandığı adıdır; taciri tanıtmaya ve diğer tacirlerden ayırt etmeye yarar. İşletme adı ise taciri değil işletmenin kendisini gösterir. Marka ise, işletmenin ürettiği mal ve hizmetleri tanıtmaya ve benzer ürünlerden ayırt etmeye yarar.

Ticaret Unvanı

Ticaret Unvanının Oluşturulmasındaki Sistemler: Bu konuda, serbestlik, gerçeklik ve karma olmak üzere üç farklı sistem kullanılmaktadır.

Gerçeklik sisteminde, seçilen bir unvanın gerçeğe tam uygun olması gerekir. Fransız Hukuku'nun sistemidir. Serbestlik sisteminde, bir tacir, istediği şekilde ticaret unvanını oluşturabilir. Anglo-Amerikan Hukuku ve 1998 yılındaki Alman Ticaret Kanunu değişikliklerinden itibaren Alman Hukukunda uygulanan sistemdir. Karma sistemde ise, kural olarak seçilecek unvan gerçeğe uygun olmalıdır. Fakat unvanın değişikliklerden etkilenmediği hâller ile unvana eklenti yapılan hâllerde bu kuralın istisnalarının ortaya çıktığı söylenebilir. Türk Hukukunda karma sistem uygulanır.

Ticaret Unvanının Oluşturulması: Ticaret unvanının oluşturulması çekirdek kısım + ihtiyari veya zorunlu eklerden meydana gelir. Çekirdek kısmında, tacirin niteliği ve yapısına göre isim veya işletme konusunun mutlaka bulunması gerekmektedir. Gerçek kişi tacirin unvanında, kişinin ad ve soyadı bulunur. Bir adi şirket ticari işletme işletir ise birden çok gerçek kişi adının yer almasındansa "ortakları" ibaresini koymaları gerekir.

Ticaret şirketlerinden, kollektif, komandit şirket ve donatma iştiraki için ad ve soyadı ile şirket ve türünü gösteren ibare bulunmalıdır. Anonim ve limited şirket ve kooperatiflerde mutlaka işletme konusu ile şirket türünü gösteren ibare bulunmalıdır. Dernek, vakıf ve diğer tüzel kişiler için ticaret unvanları adlardan oluşur. Ek seçmek kural olarak ihtiyari, istisnaen zorunludur.

Ticaret Unvanı Seçme ve Kullanma Zorunluluğu

Her tacir, açıldığı günden itibaren on beş gün içerisinde, işletmesini ve seçtiği ticaret unvanını tescil ettirmek zorundadır. Unvanın, işletmenin görülebilecek bir yerine kolayca okunacak şekilde yazılması, tacirin sicil numarası, ticaret unvanı, işletmesinin merkezi ile (varsa) internet sitesinin adresi gösterilmesi gerekir.

Unvanın Değişmesi veya Değişikliklerden Etkilenmemesi

Ticaret Kanunu, unvanın kullanılmasında karma sistemi kabul etmiştir. Kanunun izin verdiği hâllerde unvan, değişmesine gerek kalmaksızın, olduğu gibi kullanılabilir.

Tescilli bir unvanı kullanma hakkı sadece sahibine aittir. Tescil edilmiş unvan, Türkiye'de özel olarak korunur. Ticaret unvanının, aykırı biçimde kullanılması durumunda hak sahibi;

- Bunun tespitini,
- Kullanımının yasaklanmasını,
- Haksız olarak kullanılan unvanın değiştirilmesini veya silinmesini,
- Tecavüzün sonucu olan maddi durumun ortadan kaldırılmasını, gereğinde araçların ve ilgili malların imhasını,
- Kusurun ağırlığına göre maddi ve manevi tazminat isteyebilir.
- Ayrıca, masrafi karşı taraftan alınmak üzere hükmün gazetede yayınlanmasını talep edilebilir.

Amaç, üçüncü kişiler nezdinde sarsılan itibarı bir ölçüde olsun onarmaktır.

İşletme Adı

Bir işletmeyi tanıtmak ve benzeri işletmelerden ayırt etmek için kullanılan addır. Ticaret unvanı seçmek ve kullanmak tacir bakımından zorunlu olduğu hâlde, işletme adı seçmek ve kullanmak zorunlu değildir.

Marka

Markanın Tanımı ve İşlevleri

Bir işletmenin mal veya hizmetlerini tanıtmaya ve benzerlerinden ayırdetmeye yarar. Başka bir deyişle, bir işletmenin mal ve hizmetlerini başka işletmelerin mal veya hizmetlerinden ayırdetmeyi sağlaması koşuluyla, kişi adları dâhil, özellikle sözcükler, şekiller, harfler, sayılar gibi malların biçim ve ambalajlarının çizimle görüntülenebilen veya benzer biçimde ifade edilebilen, basım yoluyla yayımlanabilen ve çoğaltılabilen her tür işarete marka denir.

Marka başlıca üç işleve sahiptir:

1. *Reklam işlevi*
2. *Garanti işlevi*
3. *Kaynak Belirtme işlevi*

Markayı iki ölçüte göre sınıflandırabiliriz.

1. *Nitelikledikleri (İşaretledikleri) Açısından*
 - Mal Markaları
 - Hizmet Markaları
2. *Kullanıcılar Açısından*
 - Bireysel (Ferdî) Markalar
 - Ortak Markalar
 - Garanti Markaları

Markanın Benzer Kavramlardan Ayırt Edilmesi

Coğrafi işaretlerden:

1. Marka, çoğunlukla malı üreten veya piyasaya süren işletmeyi gösterir. Oysa coğrafi işaretler, malın hangi bölgeden veya ülkeden çıktığını gösterir.
2. Marka bireysel tanıtmaya aracıdır. Coğrafi işaretler ise kollektif tanıtmaya aracıdır.
3. Marka üzerindeki hak devredilebilir. Coğrafi işaretler üzerindeki hak devredilemez, yalnızca hak sahiplerince kullanılır.

Ticaret Unvanı ve İşletme Adından:

Ticaret unvanı işletmenin sahibini, işletme adı ise işletmenin kendisini tanıtmaya yaramaktadır. Oysa marka, işletmenin ürünlerini tanıtmaya ve benzerlerinden ayırt etmeye hizmet eder.

Marka Kullanılmasında Sistemler

Bu konuda üç sistem vardır, zorunluluk sistemi, serbestlik sistemi ve karma sistem. Bugün, yürürlükteki sistem serbestlik sistemidir.

Markanın Tescili

556 s.KHK'nın sağladığı korunmadan yararlanabilmek için kural olarak markanın tescil ettirilmiş olması gerekmektedir.

Marka Korumasından Yararlanacak Kişiler aşağıdaki gibidir:

1. TC. sınırları içerisinde ikametgahı olan veya sınaî veya ticari faaliyette bulunan gerçek veya tüzel kişiler veya,
2. Paris Sözleşmesi yahut Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması hükümleri dâhilinde başvuru hakkına sahip kişiler,
3. Ayrıca KHK kapsamına girmemekle birlikte, kendi ülkesinde Türk vatandaşlarına koruma sağlayan yabancı ülkelerin vatandaşları da karşılıklılık ilkesi çerçevesinde Türkiye'de marka korumasından yararlanabilir.

Marka Tescilinde Red Nedenleri:

Mutlak Red Nedenleri:

1. **5 inci** madde kapsamına girmeyen işaretler,
2. Daha önce tescilli yapılmış bir markanın mal veya hizmeti
3. Ticaret alanında cins, çeşit, vasıf, kalite, miktar, amaç, değer, coğrafi kaynak belirten veya malların üretildiği, hizmetlerin yapıldığı zamanı gösteren veya malların ve hizmetlerin diğer karakteristik özelliklerini belirten işaret ve adlandırmaları münhasıran veya esas unsur olarak içeren markalar.
4. Ticaret alanında herkes tarafından kullanılan işaret ve içeren markalar,
5. Malın özgün doğal yapısından ortaya çıkan şeklini veya mala asıl değerini veren şekli içeren işaretler,
6. Mal veya hizmetin niteliği, kalitesi veya üretim yeri, coğrafi kaynağı gibi konularda halkı yanıltacak markalar,
7. Yetkili mercilerden kullanmak için izin alınmamış markalar,
8. kamuyu ilgilendiren, tarihi, kültürel değerler bakımından halka mal olmuş ve ilgili mercilerin tescil izni vermediği diğer armalar, amblemler veya nişanları içeren markalar,
9. Sahibi tarafından izin verilmeyen markalar,
10. Dini değerleri ve sembolleri içeren markalar,
11. Kamu düzenine ve genel ahlaka aykırı markalar.

Nisbî Red Nedenleri:

Ancak ilgili bir kişinin (tescil edilmiş ya da tescil başvurusu yapılmış bir marka sahibinin) itirazı üzerine reddedilebilmektedir. Yoksa Enstitü başvuruyu kendiliğinden reddedememektedir.

1. Tescil için başvurusu yapılan marka, tescil edilmiş veya tescil için daha önce başvurusu yapılmış bir marka ile aynı ise ve aynı mal veya hizmetleri kapsıyorsa,
2. Tescil için başvurusu yapılan marka, tescil edilmiş veya tescil için daha önce başvurusu yapılmış bir marka ile aynı veya benzer ise ve tescil edilmiş veya tescil için başvurusu yapılmış bir markanın kapsadığı mal veya hizmetlerle aynı veya benzer ise, tescil edilmiş veya tescil için başvurusu yapılmış markanın halk tarafından karıştırılma ihtimali varsa.

Tescil Aşamaları:

İç içe geçmiş birden çok aşama ve işlem mevcuttur.

- Başvuru
- İnceleme
- Üçüncü kişilerin görüş ve itirazları

Marka Tescilinin Sonuçları: Tescil, marka sahibine hem hak sağlar, hem de yükümlülük getirir:

-Tescil edilen marka sahibine tekel hakkı sağlar (KHK m.9-13).

-Tescilli marka sahibi, markasını kullanmakla yükümlüdür. Tescilden itibaren beş yıl içerisinde, haklı bir neden olmaksızın markanın kullanılmaması veya bu kullanıma beş yıl kesintisiz ara verilmesi hâlinde marka iptal edilir.

Marka İle İlgili Hukuki İşlemler:

- Devir
- Rehin
- Haciz
- Lisans

Marka hakkı iki nedenle sona erer:

- Koruma süresinin dolması ve süresinde yenileme yapılmaması, veya
- marka sahibinin hakkından yazılı olarak vazgeçmesi

Her iki halde de sona ermenin ilgili bültende yayınlanması gerekir.

Haksız Rekabet

Serbest ve dürüst işleyen bir rekabet ortamı, daha kaliteli ve daha ucuza mal ve hizmet üretimini teşvik eder, işletmelerin verimini de artırır. Bu konuda Türkiye'de de yasal düzenlemeler yapılmıştır. Düzenlemelerin iki temel amacı vardır:

1. İşletmelerin rekabet haklarını kötüye kullanmalarını (haksız rekabeti) önlemek,
2. Serbest rekabet piyasasının bozulmasını ve tekelleşmeyi önlemektir.

Buna göre haksız rekabet, rakipler arasında veya tedarik edenler ile müşteriler arasındaki ilişkileri etkileyen aldatıcı

HUK208U-TİCARET HUKUKU

Ünite 2: Ticaret Sicili, Ticaret Unvanı, Haksız Rekabet

veya dürüstlük kuralına aykırı diğer şekillerdeki davranışlar ile ticari uygulamalardır.

Başlıca Haksız Rekabet Örnekleri:

1. Dürüstlük Kuralına Aykırı Reklamlar ve Satış Yöntemleri ile Diğer Hukuka Aykırı Davranışlar
2. Sözleşmeyi ihlale veya Sona Erdirmeye Yönelmek
3. Başkalarının iş Ürünlerinden Yetkisiz Yararlanmak
4. Üretim ve iş Sırlarını Hukuka Aykırı Olarak ifşa Etmek
5. İş şartlarına Uymamak
6. Dürüstlük Kuralına Aykırı işlem şartları Kullanmak

Ticari Defterler

Tacir, ticari işletmesinin ekonomik ve mail durumunu, borç-alacak ilişkilerini ve her iş yılı içinde elde edilen sonuçları belirlemek amacıyla defter tutmak zorundadır. Kimlerin ticari defter tutması gerektiği ve ne şekilde tutacağı kanun ve standartlarla belirlenmiştir. Medeni usul hukuku ve ticaret hukuku açısından defterler mahkemede delil olarak kullanılabilir. Vergi hukuku açısından, vergi yükümlüsü ve matrahının saptanabilmesinde defterler büyük önem taşır. İcra-ıflâs hukuku açısından bakılacak temel belgelerden birisi ticari defterlerdir.

Öncelikle tacirler sayılanlar ve tacir gibi sorumlu olanlar defter tutmakla yükümlüdür. Her bir işletme için ayrı defter tutulmalıdır. İlgili kanun gereğince tacir hükümlerine tabi tutulan donatma iştiraki da defter tutma yükümlüsüdür. Eğer bir ticari işletme adi şirket aracılığıyla yönetiliyorsa defter tutma yükümü adi şirketin ortaklarına aittir.

Defterler Türkçe tutulur, kısaltma, harf ve rakamların anlamları açıkça belirtilir. Kayıtların tam, doğru, zamanında ve düzenli tutulması gerekir. Bir yazı veya kayıt ancak önceki içeriği de belirlenebilecek şekilde olmak şartı ile çizilebilir ve değiştirilebilir. Ne zaman yapıldığı anlaşılmayan değiştirmeler yasaktır.

Defterler ve diğer kayıtlar, ilgili belgelerin dosyalanması yoluyla veya veri taşıyıcıları aracılığıyla standartlara uygun olmak koşuluyla tutulabilir. Saklama süresinde ulaşılması ve her zaman kolayca okunabilmesi mümkün kılınma şartıyla defter ve diğer kayıtlar, elektronik ortamda da tutulabilir.

Kanun'da ayrıca, envanter, düzenlenme zamanı ve envanteri kolaylaştırıcı yöntemler düzenlenmiş olup; açılış bilançosu ve yılsonu finansal tabloları düzenleme yükümü, ilkeleri, içerikleri ve değerlendirme kuralları ayrıntılarıyla hükme bağlanmıştır.

Defter tutma yükümüne dair TTK hükümlerine aykırılık, özel cezai yaptırıma bağlanmıştır. Hüküm uyarınca, defterleri hiç veya gerektiği şekilde tutmamak, gerekli onayları yaptırmamak, hileli envanter çıkarmak, belgelerin kopyasını sağlamamak ve belgeleri ibraz edememek, idari para cezası gerektirmektedir.

İİK açısından, iflâs eden bir tacir, defterlerini hiç veya kanuna uygun tutmamış ise, taksiratlı müflis sayılmakta ve cezalandırılmaktadır. Ayrıca, defterlerin tutulmamış olması, konkordato talep eden borçlunun mühlet talebinin de reddine yol açmaktadır.

HMK açısından açılış ve kapanış onayları yapılmamış olan veya içerikleri birbirini doğrulamayan defterler, sahipleri aleyhine delil olabilmektedir.

Bir tacirin tutması söz konusu olacak defterler, zorunlu ve ihtiyari biçiminde iki ana gruba ayrılabilir. Zorunlu defterler de iki gruba ayrılır: TTK uyarınca tutulacak defterler ve VUK uyarınca tutulacak defterler.

TTK ilgili madde uyarınca tutulacak defter, yevmiye (günlük) defter, defteri kebir (büyük defter), envanter defteri, pay defteri, yönetim kurulu karar defteri ve genel kurul toplantı ve müzakere defteridir.

Tacir, ticari defterlerini, envanterleri, finansal tablo, bilanço ve faaliyet raporlarını, aldığı mektupları (bir ticari işe ait yazışmaları), gönderdiği mektup suretlerini, kayıtlara esas olan belgeleri, sınıflandırılmış şekilde saklamakla yükümlüdür. Tacir, işletmesi ile ilgili olarak gönderilmiş olan her tür belgenin kaydını veya benzer şekilde bir kopyasını, yazılı, görsel veya elektronik ortamda saklamakla yükümlüdür. Saklama süresi, 10 yıl olup sürenin başlangıcı da kanunda belirtilmiştir. Defter ve belgelerin saklanması yükümü, ticaretin terk edilmesinden sonra sürdüğü gibi, tacirin ölümü halinde mirasçılar bakımından da devam eder. Mirasın resmi tasfiyesi veya tüzel kişiliğin sona ermesi durumlarında, defter ve belgeler Sulh Hukuk Mahkemesince saklanır.

Saklanması gereken defter ve belgeler, saklama süresi içinde, yangın, deprem, su baskını gibi bir afet veya hırsızlıktan dolayı zayı olursa, tacirin (ölmüşse mirasçılarının), durumu öğrendikten itibaren on beş gün içerisinde mahkemeye başvurarak zayı belgesi alması gerekir. Zayı belgesi için açılan dava, çekişmesiz yargı konusudur. Boş defterlerin zayı olması halinde talebin reddi gerekir. Zayı belgesi almamış olan tacir, defterlerini ibrazdan kaçınmış sayılması yanında, defterlerinin kaybolduğunu başka bir yolla ispat da edemez. Bunun zayı belgesi yalnızca bir adi karine oluşturur. Dolayısıyla karşı taraf, zayı belgesine rağmen defter ve belgelerin zayı olmadığını kanıtlayabilir.

Eski TK'da ticari defterlerin sahipleri lehine ve aleyhine delil olabilmesi ayrı ayrı düzenlenmişti. HMK m.222'nin 2, 3, 4 ve 5 inci fıkralarına bakıldığında, her iki yönde delil olmaya dair düzenleme yapıldığı görülmektedir. Bu iki olasılık, tamamen farklı koşullara bağlı tutulduğu için ayrı ayrı incelenmelidir.

Sahibi Aleyhine Delil Olma koşulları şöyle sıralanabilir:

1. Bir davada ispat yükü kendisine düşen tarafın, iddiasını ispatlamak üzere, diğer tarafın (tacirin) defterlerine dayanması mümkündür.
2. Bir A kişinin iddiasını, yalnızca karşı tarafın (tacir T'nin) defterleri ile ispatlamak istediğini açıklamasından sonra, mahkemenin tacire, defterlerini ibraz etmesi için süre tanınması gerekir. Bu süre içerisinde, T defterlerini ibraz etmezse A iddiasını ispat etmiş sayılır ve mahkeme, davayı onun lehine karara bağlar.
3. Karşı taraf defterlerini ibraz ederse defterlerin incelenmesinden sonra değişik olasılıklar ortaya çıkabilir. (Olasılıklar hakkında detaylı bilgi için lütfen kitabınızın 68. sayfasını inceleyiniz)

Sahibi Lehine Delil Olma koşulları ise şöyle sıralanabilir:

1. Her iki taraf da defter tutma yükümlüsü olmalıdır.

2. Uyuşmazlık her iki tarafın da defterlerine kaydetmesi gereken ticari bir işle ilgili olmalıdır.
3. Tutulması gereken tüm defterler, usulüne uygun tutulmuş olmalı, açılış ve kapanış onayları yaptırılmış bulunmalıdır.
4. Tacirin defterlerindeki kayıtlar birbirlerini teyit etmeli, aralarında çelişki olmamalıdır.
5. Defterlere dayanılarak ispatlanmak istenen iddia, karşı tarafça çürütülememiş olmalıdır.

Teslim, defterlerin her tarafının incelenmesi veya bilirkişilere incelenmesi için mahkemeye sunulmasıdır. İbrazda ise defterlerin her tarafı incelenemez; yalnızca davayla ilgili kısımlarının onaylı örneği alınarak incelenmeye açılır. Görüldüğü üzere teslim ve ibraz arasında önemli fark vardır.

Tacir Yardımcıları

Geniş bir faaliyet alanı ve iş hacmine sahip ticari işletmelerde, tacirin bütün işleri tek başına yürütmesine imkân yoktur. Bu nedenle tacir, işletmesiyle ilgili faaliyetleri yürütürken başka kişilerin emek ve mesailerinden de yararlanır. İş ve hizmetlerinden yararlandığı ve kendi atadığı bu kişilere tacir yardımcısı denir. Tacir yardımcısı bağımlı ve bağımsız yardımcılar olmak üzere ikiye ana gruba ayrılır. Bağımlı yardımcılar genellikle işveren emrinde ve işyerinde çalışırlar. Bağımsız yardımcılardan ise ayrı olarak kendi işletmesi vardır ve tacirin emri altında çalışması söz konusu değildir.

Ticari temsilci, ticari işletme sahibi tarafından, işletmeyi yönetmek ve işletmeye ilişkin işlemlerde ticaret unvanıyla kendisini temsil etmek (vekâleten imza atmak) üzere yetki verilen en geniş yetkiye sahip tacir yardımcısıdır. Ticari mümessili atama yetkisi tacire aittir ve genellikle gerçek kişi olması gerektiği kabul edilmektedir. Ticari temsilci, işletmenin gayesine dâhil olan her türlü işlemi kural olarak yapma yetkisine sahiptir fakat işletmenin amacı dışına çıkıp başka işler yapamaz. Temsil yetkisi sona erme durumları ilgili kanun maddesiyle düzenlenmiştir.

Ticari vekil, ticari işletme sahibi tarafından, kendisine ticari temsilcilik yetkisi verilmeksizin, işletmesini yönetmek veya bazı işlerini yürütmek için yetkili kılınan kişidir. Tacir ve ticari temsilci tarafından atanır. Yetkisinin sona ermesi ticari temsilciye uygulananlarla aynıdır. Ek olarak üçüncü kişilere duyurulması ve yetki belgelerinin iptali gereklidir.

Pazarlamacı, bir tür ticari vekil durumundadır ve sürekli olarak, işvereni temsilen, işletme dışında, her türlü işlemin yapılmasına aracılık etmeyi veya yazılı anlaşma varsa, bu anlaşmada belirtilen işleri yapmayı, belirli bir ücret karşılığında üstlenen kişidir. İşverenle yapacağı pazarlamacılık sözleşmesi uyarınca yetki kazanır.

Acente, Ticari mümessil, ticari vekil, satış memuru veya işletmenin çalışanı gibi işletmeye bağlı bir hukuki konuma sahip olmaksızın, bir sözleşmeye dayanarak belirli bir yer

veya bölge içinde, sürekli olarak bir ticari işletmeyi ilgilendiren sözleşmelerde aracılık etmeyi veya bunları o tacir adına yapmayı meslek edinen kimsedir. İki tür acente vardır: Aracı acente ve sözleşme yapmaya yetkili acente. İkisi arasındaki en büyük fark sözleşme yapmaya yetkili acentenin yetkisinin tacir tarafından yazılı olarak verilmesinin gerekliliğidir. Acentelik hükümlerine tabi kişiler TTK'deki ilgili acentelik hükümleriyle tanımlanmıştır.

Acentelik Sözleşmesinin Unsurları hakkında şunlar belirtilebilir:

1. Acente tacirin bağımsız bir yardımcısıdır. Tacire değil kendisine ait işletmesi vardır. İşletmesi genellikle bir ticari işletme olacağından aynı zamanda tacirdir.
2. Tacirin işletmesine ilişkin sözleşmelerde acente ya aracılık yapar veya doğrudan tacir adına sözleşme yapar.
3. Acentelik süreklidir. Acente, tek bir sözleşme için veya sayısı önceden belli olan bir veya birkaç sözleşme için faaliyet göstermez.
4. Acentelik, süreklilik unsuruna bağlı olarak, meslek edinilmiş de olmalıdır. Devamlı olarak o işle uğraşılıyor olması gerekir.

Acenteliğin, simsarlık, komisyon, tek satıcılık, franchising sözleşmeleri ile benzerlikleri yanında farkları da vardır.

Simsar tacir ilişkisi sürekli değildir ve simsar yükümlü sayılmamaktadır. Komisyonculuk de geçici bir ilişki yaratır. Tek satıcı ise kendi hesabına iş yapar. Franchisingde, bir tacir başka bir tacir ile yaptığı sözleşme çerçevesinde o kişiye kendi mal ve hizmetlerinin pazarlanması ve dağıtımını konusunda bir imtiyaz, bir yetki verir ve franchise alan tarafın personelinin eğitimi ve denetlenmesi de söz konusudur. Son yıllarda ülkemizde de çok uygulanan bir atipik karma bir sözleşmedir.

Acente özellikle tacir hesabına saklamakta olduğu mallara gelecek hasarlardan sorumludur. Tacire bilgi verme yükümü vardır ve verilen talimatlara uymakla yükümlüdür. Önleyici tedbirler almakla da yükümlüdür. Müvekkiline ait olan paraları zamanında göndermesi gerekir. Acentenin belli yer ve bölgede kural olarak tekel hakkı vardır. Aynı yer veya bölgede aralarında rekabet ilişkisi bulunan birden çok işletmenin acenteliğini yapamaz.

Acenteler, ücret isteme, olağanüstü masrafları isteme, faiz talep etme ve hapis hakkı olmak üzere kanunda belirtilmiş haklara sahiptir.

Acentenin temsil yetkisi şunları kapsar; Yetkiliyse tacir adına sözleşme yapma, müvekkili adına beyanlarda bulunma ve kabul etme, bedeli ve malları teslim alma, müvekkili mahkemede temsil etme.

Acenteliğin sona erme nedenleri şunlardır: Belirsiz süreli acentelik sözleşmesi durumunda taraflardan birinin 3 ay önceden ihbarlı feshi. Belirli süreli acentelik sözleşmesinde süre bitimi. Süre bitiminde sözleşme devam

ettirilirse belirsiz süreli sözleşme haline dönüşür. Taraflardan birinin ölümü iflası ve kısıtlanması halinde sözleşmeden aksi anlaşılmadıkça sözleşme sona erer. Haklı bir nedene dayanılarak sözleşme her zaman feshedilebilir.

Acenteliğin sona ermesi sonucunda taraflar denkleştirme istemi ve rekabet yasağı anlaşması gibi belirli bazı koşullar altında tazminat hakkına sahiptir. Acentelik sözleşmesinden doğan bütün talepler beş yıllık zamanaşımına tabidir.

Kanuna göre simsarlık, simsarın taraflar arasında bir sözleşmenin kurulması olanağının hazırlanmasını veya kurulmasına aracılık etmeyi üstlendiği ve bu sözleşmenin kurulması halinde ücrete hak kazandığı sözleşmedir. Simsar bağımsız bir ticari yardımcıdır. Simsar sadece tarafların bir sözleşme kurmasına aracılık eder ve karşılığında ücret alması gerekir.

Simsarın sözleşmenin kurulmasına aracılık etme borcu vardır. Tarafsızlığını ihlal eden simsar, ücret ve masraf isteme hakkını kaybeder.

Simsar, ücret talep etme, kararlaştırılmışsa giderlerini isteme haklarına sahiptir. Ücret alacağı bakımından 5 yıllık zamanaşımı uygulanır.

Aksi hüküm bulunmayan hallerde Vekâlet sözleşmesini sona erdiren haller simsarlık için de uygulanır. Aracılık faaliyetinin tamamlanması da simsarlık ilişkisini sona erdirir.

Alım ve satım işlerinde komisyoncu, ücret karşılığında, kendi adına ve müvekkili hesabına kıymetli evrak ve taşınırın alım ve satımını üstlenen kimsedir. Komisyoncu dolaylı temsilci niteliğinde olduğundan, üçüncü kişi ile yaptığı işleme ek olarak bu işlemde doğacak hak ve borçları müvekkiline (tacire) devredilmesi işlemine gerek vardır.

Komisyoncu kendi adına müvekkili hesabına hareket ettiği için tacir ile arasında dolaylı temsil ilişkisi vardır. Komisyon sözleşmesinin konusu ilgili kanuna göre kıymetli evrak ve taşınır eşyadır. Fakat bu sayım sınırlayıcı değildir. Kendisi de bağımsız tacir olan komisyoncu ile müvekkili olan tacir arasındaki ilişki bir/birkaç defaya mahsus geçici bir ilişkidir. Komisyon sözleşmesi ücret karşılığında olur. Eğer ücretsiz yapıyorsa vekâlet sözleşmesi hükümleri uygulanır.

Komisyoncu müvekkilin talimatlarına uygun hareket etmeye, müvekkilin çıkarlarını koruma ve bilgi vermeye hak ve borçları devretmeye yükümlüdür.

Komisyoncu şu haklara sahiptir: Ücret isteme, masraf ve faiz isteme, hapis hakkı ve bizzat taraf olma.

Komisyonculuk ilişkisi için görülmesiyle son bulur. Boşluk bulunan hallerde vekâlet sözleşmesi hükümleri uygulanır. Sözleşmeden doğan talepler için zamanaşımı süresi 5 yıldır.

Cari Hesap

İki kişinin herhangi bir sebep veya ilişkiden doğan alacaklarını ayrı ayrı istemekten karşılıklı olarak vazgeçip bunları kalem kalem alacak ve borç şekline çevirerek hesabın kesilmesinden sonra çıkacak artan tutarı (bakiyeyi) isteyebileceklerine dair sözleşmeye cari hesap sözleşmesi denir. Bu sözleşme yazılı yapılmadıkça geçerli olmaz.

Cari hesap sözleşmesinde tarafların tacir olma şartı yoktur. Taraflar tacir olmasa bile, TTK'de düzenlenmiş olduğu için ticari iş niteliğindedir. Cari hesap, borçların tasfiyesine yönelik bir sözleşme olduğuna göre, bu sözleşmenin, taraflar arasındaki borçları doğuran, satım, acentelik, kredi gibi bir temel ilişki ile birlikte yapılması gerekir aksi takdirde cari hesabın konusu olmaz.

Cari hesaba para alacakları geçirilir fakat aynı cins olmak koşuluyla para dışındaki karşılıklı alacaklar da yazılabilir. Şarta bağlı alacaklar da cari hesap sözleşmesine yazılabilir. Ama hesabın kapanmasından önce şartın gerçekleşmiş olması şarttır; aksi takdirde ilgili alacak hesaptan çıkarılır.

Cari hesapta iki farklı süre vardır: Sözleşme süresi ve hesap devresi. Sözleşme süresi, cari hesap anlaşmasının yürürlükte kaldığı süre olup, belirli veya belirsiz olabilir. Süre belirli ise bu süre sona erdiğinde, belirsiz ise taraflardan birisinin fesih ihbarı ile ayrıca taraflardan birinin iflâsı ile sözleşme sona erer. Taraflardan hangisinin alacaklı olduğu da sözleşme sona erdikten sonra hesabın kesilmesi ile anlaşılır.

Sözleşme süresi içerisinde ayrıca birden çok hesap devreleri vardır. Her bir devre sonunda hesap kapatılarak borç ve alacak kalemleri arasındaki fark, hükmen saptanır. Saptanan bakiyeyi gösteren cetveli alan tarafın bakiyeyi kabulünden veya kabul etmiş sayılmasından sonra, bakiye hangi taraf için alacak gösteriyor ise yeni hesap devresine onun lehine ilk alacak kalemi olarak yazılır. Aksi öngörülmedikçe, cari hesaba alacak ve borç kaydı, tarafların o alacak veya işlemle ilgili dava ve savunma haklarını düşürmez. Sözleşme veya işlem iptal edilirse bundan kaynaklanan kalemler hesaptan çıkarılır.

Cari hesap kesilinceye (sözleşme sona erinceye) kadar kimin alacaklı, kimin borçlu olduğu belli olmaz. Yalnızca her devre sonunda hesap yapılır ve hesaba göre alacaklı durumda olan kişinin bakiyesi bir sonraki hesap devresine o kişinin lehine alacak olarak yazılır; yoksa ödenmesi istenemez. Bu durum cari hesap sözleşmesi sonuna kadar her devre tekrarlanarak devam eder.

Hesap devresi hakkında cari hesap sözleşmesinde bir hüküm yoksa bu konuda bir ticari teamül olup olmadığına bakılır. O da yoksa her takvim yılının son günü hesap devresinin son günü olarak kabul edilir. Bankacılık uygulamasında hesap devresi üç aydır.

Devre sonunda hesap yapıldığında, hangi tarafın alacaklı olduğu ortaya çıkar. Bu durumda, cari hesabı kim

HUK208U – TİCARET HUKUKU

Ünite 3: Ticarî Defterler, Tüccar Yardımcıları ve Cari Hesap

tutuyorsa onun, ortaya çıkan bakiyeyi gösteren bir cetveli karşı tarafa tebliğ etmesi gerekir. Karşı taraf aldığı hesap cetveline bir ay içerisinde, noter kanalıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla veya güvenli elektronik imza içeren bir yazıyla itiraz etmezse bakiyeyi kabul etmiş sayılır.

Cari hesabın alacak sütununa yazılan tutarlar için kaydoldukları tarihten itibaren faiz işler. Bakiye için tespit edildiği günden itibaren faiz işletilir. Ayrıca TTK bileşik faize de izin vermektedir.

Taraflardan birinin alacaklısı, hesap bakiyesi üzerine haciz koydurabilir. Bu halde, haciz günü hesap kapatılır ve bakiye saptanır. Bu durumda, borcundan dolayı haciz tebliğ edilen taraf on beş gün içerisinde haczi kaldırmadığı takdirde, cari hesabın karşı tarafı sözleşmeyi feshedebilir. Feshetmez ise, haciz koyduranın durumu, eğer hesaba geçirilen kalemler, haciz tarihinden önce doğmuş bir hukuki ilişkiden kaynaklanıyorsa, cari hesaba yeni alacaklar geçirilerek ağırlaştırılmaz. Haciz koyduran alacaklı, hesap bakiyesinden kendi alacağına düşen kısmın ödenmesini, ancak hesabın TTK uyarınca kapatılması gereken anda isteyebilir.

Cari hesap, kararlaştırılan sürenin sona ermesi, sözleşme belirsiz süreli ise fesih ihbarı ve taraflardan birinin iflâsı nedenleri ile sona erer. Belirli süreli sözleşmelerde ölüm veya kısıtlanma hâllerinde, taraflar ve kanuni temsilcileri ile halefleri, on gün önceden bildirmek şartıyla sözleşmeyi feshedebilir ancak bakiyenin ödenmesi, hesabın kapatılması gereken anda istenebilir. Bakiyenin haczi halinde on beş gün içerisinde haczin kaldırılmaması da diğer taraf için fesih hakkı ve buna bağlı olarak sözleşmenin sona ermesi sonucunu doğurur. Cari hesaba ilişkin davalar, sözleşmenin sona erdiği tarihten itibaren 5 yıllık zamanaşımına tabidir.

